

ЭНСИДАЙ

2005 с.
Ыам ыйын
7
күнэ
суббота
№ 59-60
(9541)

-АБА ДОЙДУ УЛУУ
СЭРНИТИН
ЫТЫКТАБЫЛААХ
КЫПТЫШЛААХТАРА
УОННА ТЫШ
ВЕТЕРАННАРА!
ЫТЫКТАБЫЛААХ
БИИР
ДОЙДУЛААХТАРБЫТ!

60 саланараа ёттүгөр, 1945 салын ыйын 9 кунуугар советской норуут гитлеровской фашизмы утары хаан тохтуулаах сэргиң кыайбыт күнү үүммүт. Ити күн дойдубут саамай чаялык, улуу каннаан уонна ёрөгейдеек страницатынан буулупон буолар. Ааспыт сэргиң кыайбыт биңиги судаарыстыбабыт, норуоппуп булгурбайтынан санаатын, тумсузулээни, буйуннаар дөйрөнүүларын тыйыстык холон көрүүнэ буолбута. Бу барыбы уопсай Кыайбыт күнү, Россия Албан атын, Кильдинин, сэрнитин сэбин күүн көрдөрбүт күн.

Ан дойду историяттар ханаан да буолбатах издээннээх сэрнитигер кыттыбыт хайда судаарыстыбалардаа ордук улахан сутугу, ороскуоту Советской Союз норуута сүкпүт. Аба дойду Улуу сэрнитин толоонугар 11,3 мел. биңиги саллаваттарбыт, офицердарбыт олохторо быстбыта. Дойдубут баан-дуула 30 барыбын ачаабыта, 1710 куораттарбыт, бүнүүлэктэрбүт урусхалламыттара, 32 тыш промышленнай туууларбыт алдымыттара, 65 тыш. км тимир сүолбут тиңгэ быстбыта.

Биңиги Сахабыт сиритэн 18 салуруунынг уонна кин оройонунарбыттап сэрни сылларын устатьгар 63000 киңи сэргиң ынгырылбыта. Оноо ёссе 1939, 1940 салларга ынгырыллыбыт 733 эдэр уолаттар, сүүнүнэн аяллар кин куораттарын үөрэн сыйлдар студеннаар, 418 сэрни араас чаастарыгар ынгырыллыбыт кыргыттар айлаллаз.

Нам оройонунтан 1849 киңи сэргиң ынгырыллыбыттап 841 саллаат сэргиң өлбүтүнэн аяллар. Кинники сыллардаа көрдөөнүн үз түмүгэр 276 саллаат сэргиң кыттынын ылан өлбүттэрин туунаан докумуоннара көнүнүн. Кинилэр ааттара сэрни кыттылаахтарын ааттарын ўйттингиз анаммит улуус кин памятнагар тимир буукубанан кутулган үйлэргэх хаалар буолла. «Ким да умнүллубат, тух да умнүллубат!» ёкебуулунэн көрдөөнүн, чуолкайдаанын үз ёссе салжанан барыя, кэлэр келүөнэн ыччат обугалэрин кириэ ёндөбүнүүктөрин ўйттингиз үлэлэн турухтара дин эрзэнбүт.

«1941-1945 с. Аба дойду сэрнитигер кильбизинээх үлэтин ишнин» мэтээлини 1946, 1947 салларга наарадаламыт 2345 киннитэн билигин баар 100 тыш ветерана «1941-1945 с. Аба дойду Улуу сэрнитигер Кыайы 60 салы» дин үбулүөдэх мэтээлини бастакынаа наарадаланылар. Ити кинилэр сэрни сылларыгар кильбизинээх үлэлэрин санаалаанын бэлизтэ буолар.

Кыайы ёрөгейүн уерүүтүнэн нынгийэр, кутурдан ыар ынчыгынан дөбүнүлланар биңиги норуоппуп биир соютох бирааынныгы — Кыайы бирааынныгы буолар. Бу күн изризтабил памятнагар мустабыт, унэр санга көлүнгөн кэскинин туурага олохторун олук урбутубайтарбытын, аяларбытын, эзлэрбүтүн, аччыктыры, тонгору-хатары билэн тыылга үлэлэбтүн дөннөрбүтүн ахтан-санан аянаабыт. Ветераннарага, Аба дойдуларын көмүсизэбтүн дөнгөн истиг кынамыбыттын ууруу — хас биирднибүт олобун сүрүн соруга.

Аба дойду Улуу сэрнитин уонна тыыл күнди ветеранна! Чагын-чэбди сыйдынг, этнээс олоруп, унун үйэлзин! Энэхүү уонна кыргэттэрхитгэр дылу-соргун, эзлээх олору бараафыт! Улуус эдэр дыноо, кэлэр келүөн ыччатаара! История кэрдис кэмнэрин умнуулан, ёи-саная, сиэр-майги ёттуунэн куруук ыраас буолун, терөөбүт улускун сайдарын туураг чугынбакка-чайынбакка үлэлээн, уерзүн байлаан идээлэх үлээнт буолун, инхиин кэснүүлгүт бээнбүт илнүүгитгэр.

Д.П. КОРЯКИН, «Нам улувула» МТ дыналтатын байылга
Н.Н. БАИШЕВ, улуус мунньябын председател

М.В. ПЕТРОВА, ветераннаар улусуустаабы сэбзэттэрин председател

РОДИНА-МАТЬ ЗОВЕТ!

УВАЖАЕМАЯ МАТРЕНА ВАСИЛЬЕВНА!

Примите сердечные поздравления с 60-летием Великой Победы!

Чем дальше в историю уходит тот майский день, тем масштабнее предстает подвиг солдата, который отстоял нашу Отчизну, принес освобождение народам Европы, спас от «коричневой чумы» весь мир.

Память навечно сохранит беспримерную стойкость и мужество, проявленные в годы Великой Отечественной войны нашим народом. Мы никогда не забудем, какой огромной ценой оплачена Великая Победа. Многое изменилось с тех пор, но по-прежнему значимы ее слагаемые — патриотизм и неодолимая сила сплоченности народа.

В этот светлый праздник от всей души хочу пожелать Вам мира и счастья. Доброго Вам здоровья, благополучия и успехов во всех делах на благо России.

С искренним уважением,
Председатель Аграрной партии России,
депутат Государственной Думы В.Н. ПЛОТНИКОВ

УБААСТАБЫЛААХ ВЕТЕРАННАР!

Саха Республикасын Бачээт уонна телевидение, радионан бигэр департаментин аатыттан Энгигини улуву бирааынныгынан — Кыайы кынамын ис сүрэхэн эзэрдэлийн! Бу күн национальный кишин түтүүбүтүн уонна Ийэ дойду модун күйнүн символа буолбута. Маассабайдын инициаторын кордөрөр средстволар уонна бачээт цэнийтэрээр. Аба дойду Улуу сэрнитин летопишин фронтовиктар уонна тыылга цаллэбителэр эр санааларын, тулумурдараин уонна горсун бийнүүларын голубурдара калэр калценэлэр тийдерүүттэн ханаан да сотулдабытын, советской норуот Ийэ дойду бут көнгүчин уонна түтүүлүгү суюх буоларын иккитэн онорбут горсун бийнүүларын ытык юйдбүлээ цээлээрэг умнүллубытын, инихи кэс-кил, эз түнүүгар салгын тураллар.

Энэхүү, Аба дойдуну түрүүласпүт сэрии ветеранырыгар, биңиги муннуга суюх мааталбытын тизэрбүт! Кыайы күнүнэн Энэхүү кыттаанах доруобуяны, читчу түрүкстаах олову, дылуу-соргуну баарыбын!

Л.В. ПАВЛОВА, Саха Республикасын бачээт уонна телерадиовещание дыналалтарыгар департаментин салайааччы

БИЛЛИБЭТ САЛЛААТ САНАТА

Истээбит дуо мингиг: мин, саха саллаата, Берлин анныгар көмүллэн сыйбын, Дызбиттэн тэйбитет алта уон сыл ааста, Бар дьоммун, дойдубун олус да ахтабын.

Мин олох түнүгар, чиз, көнгүл түнүгар Энгиги дъолгутун көмүсизэн элбүтүм, Кыркыстаах кыргытыны умайар уотогар Урун күн сирдигын тиїзбүн кербүтүм.

Энэхүү тухо буолтуун букатын билбэппин, Кэртэним эрээндээх баара дуу билгиги. Огдообо онгоорпун бырастыны тыныахтын, Бука дин ытаабат-сонаобот буолуохтун.

Мин сухарп алааным чэлгийэн турдаа, Көрүлүү туойдаа куэрзгэй чынчааым, Хос сизнээх буолларбын, улаатан эрдээз, Ол дылтон мин мунгнаах букатын маттаым.

Үрдүбэр ныргуун аялан уурдартынат, Биир ытыс алааным буоруттан куттаргынат — Энгиги билбэкин мин ханна сыйтарбын, Тухо-ханын дойдуга хара буор баттырын.

Кыннырар кыннатаах мохсообол буоламмын Ахтылбан аргыстаах алааспар тийдэрбизэн, Дойдубун үөнэттэн, эргийс сыйдьаммын, Оо, биирдэ алаастын, бар дьоммун кердөбүен.

Биллэбин: мин азпийн кэрнэстээн ахтыахыт — Ол буолуу соютох мунгуур мин дыолум. Биллэбин: ёрөгөн чаастарын ытытаахыт, Кэлбэппин дин онно... бырастын, бар дынум!

СЭКИ

ЫТЫКТАБЫЛААХ ВЕТЕРАННАР!

Энгигини Улуу Кыайы 60 салатуулбут ёрөгейдеек күнүнэн, бутун Россия норуотун сүнгэннээх бирааынныгынан ис сүрэхпүттэн эзэрдэлийн!

Тыйыс сэргиң биңиги уулуспутттан үгүс буойннаар кыттыбыта, сэрни толоонугар олохторун толук уурбуттара, тыылга обо-дыхтар, кырдаас кынайыны уянсыбыттара, Кынайыны аялбүт аяа саастаах дыоммутуан кин туттабыт, кинилэр олохторун, геройду быйыларын холобур онгостобут.

Ёссе төгүл барыгытын Кыайы күнүнэн эзэрдэлэн туран энэхүү чагын доруобуяны, дыолу-соргуну баарабыт!

Ныргун ТИМОФЕЕВ, Николай РУМЯНЦЕВ, Саха Республикасын Государственный Мунньябын (Ил Түмэн) депутаттара

«МИН МАНГАН СЭРИИГЭ БАРБЫТЫМ»

**«ХАРАХПАР АХТЫЛБАННААХ
АЛААЬЫМ,
ЧУГАС ДЬОНУМ КӨСТӨН
ААЬАДЛАРА...»**

Аба дойдуну көмүскуүр улуу сэрии уодаанынаах сыйлапа саха норуотун историятыгар ўйзэргэ сотулуплатыбыз көмүс буукубаларынан сурулупута. Абыйлас ахсаанынаах саха норуота бу сарынгэ сая-саадаах тутан, мындыр ёйнэн, сатабылынан, харса суюх ~~жетынан~~ салайтаран күргүемнээхт кыттыбыта. Норуот чизин, көнгүлүн, тутулуга суюх буоларын тууңгар туруулапан көмүсказиттэрэ. Саха саплааттара, хорсунбуонуттар, учугэй артилеристтар, пулметчиктар, кырааты хараахтаах снайпердар, минометчиктар быйыларынын фронтыга биллибittэрэ.

нум көстен ааһаллара. Суруктар-бар фронтыга наар учугэйдик сыйль-арбын, тутуа нааталларын, урунчаны суюхтуурбун мантан фронт чута-нын, ханна, төнөө ѿыгальлара биллибетин суруйарым. Миниг наар дьонум хайдах олороллоро мунчадарда. Ааспыйт кыңыны хайдах туорабыттара буулой дизи санааргырым. Ышынын сүпсүлэгчин санырым. Халсарайдыйтар, бындыдар, сүүрүк аттаахтар, оннооюрункүү тылын этчичилэр бөрт эрдэт-тэн чын кистэлэнинин бозлонмажилар. Ол билитин уурайдала. Бу уултуурдаах кэмнэ ким ўынаах ўынан

Мин абаам К.К. Бурнашев 1943 с. бэс ыйын 15 күнүгээр, баара суура 19 саасаа ўар, Уус - Алдан улуунгүар гэсээ Урэх колхозаа гар балгар сэйлидээсийнэн улзлии олорон онинуу - көрүүгүү сыйлдэй? Ити курдук мин дойддум түнүнан харааста, эмээ да соньнхаа алхтарым. Сэрийн сыйлдэн алжаскаа биир эмэ саахын көрүстэхгүйн олус да үерэхим..."

сарыға ыңырыллыбыта. Кини кавалерияда түбәспит, казаче-кавалерийский куоруска сулууспалаабыт. Арғыа Европа бізде дойдатун Чехословакияны, Венгрияны, Румынияны, Польшаны, Австрияны босхолооннан кыттыбыта, кайыны Венгрияда Папа дизайн куоракка көрсүбүт. Абадам уоттах сарыға снайпер, связист, минометчик быннытынан сыйылдыбыга. Кини фронтан чугас дыннуугар, аймахтарығар дәнгіт да буоллар сурууар жылт.

—Суруу суруйаарбар постча тураң туу суруйохтаахын толкуйдуу, сааңылысы сыйдьдар этим. Постан фронт ишники кирбите олох чугас, саргажхин сүтгрээнг сатаммат. Ол ишни санаабыт санаан быста-быста салданар. Сыйдьталаабыт дойдударлар эмис Саха сирин курдук үүргүн түүнчлэр тураллара. Айылда баражсан сәрни, «муу-сүттүү» дизин биллиммээкээс сизгэн силигилээн аяй түар булуплаачы. Олэрзери, харапхар берг ыраах халыбты ахтылганнаах алааһым, аймах бильдьо-

**ОЛОХХО — СЭРИИГЭ УОННА
ТЫЫЛГА — ӨРҮҮ БИИРГЭЛЭР**

Ийзбитин абабыттын туспа ту-
тан кэлсийр хайдах эрэ кэрэгэй,
өндүүрбүт тухары кинилэр аруу биир-
гэлэр. Урут абабыттын здер эрдэ-
бинээзбийлэрин ыйыттахлытына: «Оо,
энгиг ийзбит здер сылдьан кэрэ беёэ
этэ, билигин да онто баар», — диирэ.
Итникин кылгас кэлситийн киннитэн
тула ёттуут хайдах эрэ ырааһыран,
сырдаан хаалара. Обо сылдьан сарсы-
арда дьюммут чэй ийз олпорон эй-дэм-
нээх кэлситилгэриг уйдаран салгыны
минийг астас, утиягчын чийгчүүчин
хасааһын көрдөен булан түүнкистэ-
эн суронаа тардан, онохго буна-
ран оболорун аната сатышлара.

Абабыт сэргүү баарыгаг ийз-
бит үс оболоо хаалбыт. Кэтириис
дизн абабыт баарыгаг 10 хонукта-
ах кыяс уонна Антон дизн уол аба-
ра төннин кэллигтигэр тийнээзбээ-
тэхтэр. Онон 1941 сын атырьдаа ый-
10 кун угэр абабыт Новгородов Миха-
ил Васильевичийн хомуурга түбэн
фронтадаа барыт. Убайынан Иван Б-
ильевинчийн бичигийн лыжийн шинийн бу-

менингзестик утунарыбытын еидүүбүн.
Ийзбет, Новгородова Варвара Ефремова, оюу саабан кыннилизгэр Хадына, сис анаараа ёттугээр II Модуттуур суюл таңыгар Унныугас дизн сиргэ аспыта. Ону маннык ахтара: «Ийзбэр ынах ыян, сүөнү хомүйн көмөлбөхүрүм, эрдээттэн от хосор буопбутум. Бурдукынан баран ыраастырыбыт, куолаһынтан отун арааран суорунаба тардан астанарабыт. Эрдэ аабар, сурүйар буоламмын туяа иккис қылааска ыбылттарда да ыалдыммын ситэри уэрэммэзбим, онтон билигин да курутуябын». Билигин 89 сааңыгар уйтазын опорон айв, толкунай ыраас. Бальынбаа киирдэ да ама буолаат беден буукубалаас кинигээз абаарга сильевичтын бинир дызтэн иккى буолан, итишэн Инночентий Аргунов, Магадан Бинокуров, Афанасий Винокуров. Егор Аргунов буолан атырдах ынын 12 кунугээр куоракка кириббиттерин кэндээ үргүүлдүү борооуутунан Иркутскайга, онтон тимир суюлунан Читабаа ыпшиттэр. Оноо тийзэн байванин уэрзүү барбыттар, сарсыарда 6-тан киэз 7 чакаска дизри окуупа хаанарга, стройнаан хаамарга, саанытуягра, ыраастырыгра, үэрзепиттэр. Абылыктара дизнек уксугар кириллээн эбйт.

нан, оттон эрдөн барыг гарыг ярынадамалтын сүйгдьбыгыт. От сабана 200 г соя дизн арааас бурдугу уонна киши синир бурдугун бизэрлээрэ. Элбэх оту оскуудын 100 г эзслээрэ, оттон нуорамтын кыайбатахтан теттервүйн бүрэлжелэр зийтийн. Халбыййт үүгүн сурогт онгорон бийрид хомуоунан улзэрлэлэрэ ўнч. Ыксаан күтэр күнү эр Смокийн аябалыгыт.

Ийзбэг кэлсирийн аябалыт баанын сантан бийрид сурук суруйбут, оттон кини хардарты суруга «мунан» убайшаг Уйбаянгтайтийбит, ону убаны манылж ахтар: «Мэхээлээж анаммын суругу мизэх бизрэйтээрэ. Кийинтээх буолан дойдүү сонуунун аялан ахтылбаммын тахаарбытим,

тэр. Овзоро бары анал үерэхтээ
үзэнтигтэр.

Константин Константинович
сарынгэн кэлэн бааран наар эпизит
тээх дуоюнастрага узлээбйт. Хан
на да узлэээтэр улзтигээр куруу
урдуу эпизитнээзхэй, ирдэвиллийн
эбит. Абаат түеүүн угс албэх на
баадалар киэргээтэллэр. Букини
кылайылаах олодун туюннулараа бу
олаллар. Кини олорон ааслыг олого
кэлэр кэнчээрь ыччагтарга утгы
ойдебүл буулгон баараабын. Эй-
дьоль түнхагар очусуут ытсын
льчино баарда маухтай буулгоочын

ба маҳтал буолуухтун,
кини чутас аймахтара
ттэрэз кининэн киэн тут
ик киңибит затын үйз
изспит буолар!
Люба ГАВРИЛЬЕВА
Л.Х.

уерүүбүттэн ытаабытм». Абабы дойндуугар эргиллэн кэлбит күнүгэр нийм ыкса түүн от кабиңэн кэлбите онно икки баттыктаах, саллаат тангацаа, «Хорсунун ичин» мэтээллээз дизн ахтар. Кэлин сэрийн бастакы сыйлыггар итинник мэтээлийгээс саллаат тарга барыларыг гар «Отечественная война» дизн I степенниэх уордьаны бичээрбүттэрээ.

Абайы кэлин паппа уттарын «Кыныл Уөттээх» колхоза кылдадысы гынан, онтон кассиринан улзээбитэй 1944 сыйлан биргээдийрээдэйт. Отуунан кини маннын капсээбэнт «Дьон-сэргэ олоо бүлүүт этэ, ыйгэ кини баһыгар 7 килограмм 200 г бурдук, 50 г чай, 100 г табах, 200 г туус, 200 сахар бизэрэлэрэй. Сылгыны, ынаац ол сабана берелер тутан сизнэрэй эмсэгбаттара».

амсаиаттара». Биңиги, күн сирин көрүөттээз абын овоо кута тардан, абайыт сэршиттээ тыйннаах эргилиннээз, тереппүттэрээ бит тақайан бары қеризт үзөрхтэм мүллүпти. Абыс оботтон түөрпүттүнчүү тал идэтин талбыппыт. Абайыт 80 сантиметр айын туулор салыгыр улахан уолуун сүтэрбит айытын уйбакка сүрээнээз ыаалдын олохтон туораабытта. Бууга биңиги мындыр, сәмәй ийзиттүү күстүүзүнчүү зех санаатынан кизн туттан олорбуруу опузун холобур оңостубут, кини тулук мустабыт, субэлэтбийт, ытыктырыбыт.

**Оболорун, сизнээрни
ааттарыттан кыстар
Ульяна ФЛЕГОНТОВА**

ДЫЛДА ТААЙЫЫТЫНАН, ТҮӨРЭХ ТҮҮЧҮҮТҮНЭН

Нам улууңун бири кэрэ айылбала-
ах 1 Атамай сиргиз Николаевтар дизн
зэршыл опорбуттар. Отыйын өнүрүк
кунааһа сатылаан түрар измэргүр, бу
ыалга, уол обо төреөбүт. Аба уүнүн
тәнитэр утуу киши төреөттө дизн Ха-
бырыстылаа Ааныка үөрүүлэрэ үкзэ-
збىт. Бастаки обозорун Байбал дизн
сүрэхтэзбىттэр. Кэлин кинилэр ессе
түерт уол, биш кысы өюбломмуттар.
Аялара Хабырыыс ыарынах буолан,
улахан киши Байбал, уончалаабыттан
улзалиргэ күнгэллибىт. Кынынгытым-
ныыга, өнүрүк куйласка Атамайт
Өргөлөөхөд дэхмада таһар збىт. Сото-
ру Хабырыыс алта оботун тулаайах ха-
алларан, күн сириттэн күрэммит.
Онон Байбал оскуулаа үөрзэр баа
саанаат сарбыльыбит, киниэх дэйнүн
нитэр, биррааттарын, балтын атахтарын
иңэхтээрин тайлан да көрбекке, ус бы-
рааттыы Байбал, Уйбаан, Ныкулайни
курдук сэрингэ аттаммыттар. Энэм
быраата Ныкулайдын Иркутскайга
дильги бингрис аяннаабыттар. Сэрингэ
тоопонугар юнирэлзиргээр биррааттылар
суюллара икки ангы арахсыбыт. Энэм
сарни устасын тухары Арбданы фронт
стрелковай полкапарыгаг стрелогунан
сулгууслаабыт. Украинаан, Бело-
руссиинан, Польшанан Германиябыти-
иийбит. Пулеметун сукпутунэн, сарни
устасын тухары бинир да саханы
керсүбжээ, Берлингэгэ тиний сарнилз-
пит. Иккитэй ыарханынык бааыран,
бинирдэ контузияланан, сарни алдьар-
хайын этизиэн-хаанынан билбиг хорсун
саплаат 1946 сийл тохсуннуугар ах-
тылбанаах алааынгар, дыонугар-сэр-
этгигээр эргиллэн кэлбиг.

Суостаах сэрийн Гаастаах эдэр дьон нун эмиз түмнүбатах. Биртэн биир үтүү ыччагтар сэрийн гэвч ынгырыглан ишиттээр. Бу хоммуурга убайдын бяраваты Николаевтар эмиз хабыллыгийттэр. 1942 с. от ыйн 4 күнүгээр төрөөбүт дондуларыттан сэрийг ынгырыглан аянгига турумуттар. Энэд дойдтууттан арахсарыг гарсаас бэйзэт аянайгаа бүт кугас эзэмсэг Чаккырыасан нан мээнээ кэлссээбээт үүн. «Тухох угчгийн истээр гынаабыт, сэргээг — елүү-сүтүү, куруутыннаах хаалгарыгдаанаага», — дийрэц. Арай Берлиниылыгыгайстыгынан кирисбитеэн туулнаантаан аяарбыт эбтэй. Энэ уот сэрийн толоонуттан кэриэстээн илдээж болт малынан — тимир ньюоскаа буолар. «Бу ньюоска баар буолан, аччыктан өлбөккө, тывинаах хаалбайтын», — дийн елүүр дыны ол ньюоскатын айны сэлдээбыт. Бу ньюоскатаа бэйзэт туслаа остворуулж ахайт. Сэргээг бардааын бастакы сэльгигар, кимэн кирийн кимэгээр, энэ ньюоскатын сүтэрэн кэбислит. Оттон хандах ахаабакаа сэлдээям, ыксаан ёлса сэлтэр немец ньюоскатын ылбыйт уонна түврт сэлтийн биын онон ахаан сэлдээбыт. Энэд тывыннын өрүүнийбүт ньюоскаа билгигин олохтоо музенгаа ууруллаа сэлтэр. Кини хорсун сэрийнгүйт буоларын Абадойду Улуу сэрийн II степенээзхэд уордьана, угус мэтээлээр туулнууллар.

ЧАККЫРЫАС
дизн сонобо-
хун миммит.
Эдэр сылгы му-
стубут дьюнтон
сиргэнэн, эре
холоруктуу
түспүтүгөр,
эңэм хортууна
ыраах эниллэн
хаалбыт. Онуо-
ха дьон быы-
ныттан Эмүрэх
Маайа дизайн
дъяхтар сүүрэн
кэлэн хортуу-
нуналан биэр-
бит уонна:
«Байбаал, хортуун
опоро түстэ,
дойду-
гар тыыннаах
эргиллэн кэлийн-
хигий!» — дизн

рэтуупуллар.

Абадойдууларын хаанымысах фашинисттартаң көмүкэзбىт иин-бии түерт Николаевтардан Байбал, Уйбаан берлингиз тийз сэрийлэспиттэр, Арамаан Япония сэрийнтигээр кыттыбыт. Кыра бирааттара Ньюкулай Ийз дойдүтүн туңугар сырдык тыынын толук уурбут. 1995 с. бэчээттэммит «Память» үнүс кинигэтигээр 314-с кининен кини аата суурulla сыйлдар. Оноо Николай Гаврильевич 1943 сый от ыйын 18 күнүгээр өлбүтүн уонна Украина До- нецкай уобалаын Степановка салижнээтигээр көмүллүбүтүн туңунан бэлзиттэммит. Энэз уоннан кини бирааттара олорон ааспыйт олохторо, историческая суюллара албэх уэрзини ни эрэйзэр эбйт. Бири нийз түерт уолун уоттаах сэрийг атаарбыта да ыыхтакыбылы ылар. Кинилэр ааттарын үйтигит — биниги ытыкт изспит.

Эрчим НИКОЛАЕВ,
1 Хамустах орто оскууда

Ханна тийинэхтэрин, түүхээгүй

РАЗВЕДЧИК УЙБААН

1942 с. эсирингэ барын ииннээ Суздалов И.П. улуус хас да оскуолатыгар военругунан үлалээбитэ. Бу дьоп курдук сыйтыгык туттубут, ерүү мичээрди сыйлдар, нууччытынды содус дъүүннээх кийн эта. Кини ессе 1938-39 сс. Дьюкускайга байланшын национальной оскуолаја үзүрмитэ эрээри, сары мянгантыг хомуурага ыгырыллыбатых. Төрүетүнэн сурзин туңунан трактор торуюна бына охсуута буулбут.

Үтүөрөн, фронтта тийбін разведчиликан, полиграфиянан сәрийләспит. Курскай Тобой, Сталинград курдук естеңу утары хабыр кириллигэ сыйлыбыта.

Булутас ейдеөх, тәтимнәэх сырыйлаах, дойдугутар байланнай дыялалыа үнүйүллүбүт учууталы разведкара отделение командирылган ыбыталлар. Сорудаы уччүзгүдик толорорун иин Албан Аат III степеннәэх уордьынаныл, иики «Хорсунун иин» мэтээлинин наараадаламмыга. Кини сериянынын тухары 4-с Украинский фронтта, 4-с Сталинградской механизированной биргижээдә сулупуспазлыбыта. Бу биргижээдә учуутал Г.И. Емельяновтын кәккәләнәс сәрийләспитин кына Розалия Ивановна ах-

Ардыгар сэрийтгэн быыс булан Кэбээйи Тыайатыгар, Нам Батамаай-
тыгар учууталлаабытын санаан ылара. Хаста да баанырыбыта, конту-
зия ылбыта да госпитальга эмтэнээт, кыргызынга киирсан истигт.

Иван Петрович дойдугутар төннен I, II Хомустаахтарга, Партизанга,
Нам I №-дээх оскуолтуяга, Хамагаттажаа военруктаабыта. Хамагат-
тажаа очигтоо ирдэвилгэ сеп түбээр кийн-куон, бөөж-тажаа спортилло-
шаджээ тэрийн оюорлуу үерээптигээ. Бойобуй разведчик, буюун учуутал
сэрий да кэннитгэн ийтэр, салайар эрчимин ыныктыбакка сыйлдан 1951 с.
кун сирийтгэн туорабыта. Сэрийлэспит, сэрий толоонугар комус угтуух-
тара хаалбыт, кырктаахаа кыргызын угзинтэр сураага суюн сүүпүт буй-
униар албан аттара, суюн сурхартар тынынаахтар сүрэхтэригэр
өлбөдүйбэт еркен төлөн буолан күедүйл күн бийил хаттаан, ессе

1980-1981

ЫРААХ ТЫЛГА КЫАЙЫНЫ УҢАНСЫБЫТТАРА

«КЫАЙЫГА САЛЮТ!»

Иттихак девициин сағаламмыт Никольский начальний оскуолатын коллективын театрализованной представлениета олус мыңдырдык толкуйдан туроруулунна. Сериал инициацый эзлээх тутуу сыллаара. Сотору алъархай аанынага дизайн санаа кимиэх да суюх. Уерүүкеттүү, тута барыта сырдык сыйдаай, күлмурдэс сыйынгыж кэм. Кыргызтар чечэки-чечекитик дугунаң ункүүлүллэр. Барыларыгар сырдык, кэрэ мичэр. Сирилийэр, күвээзэр күөл кырыска колхозааттар күнү-дышлы билгэлий, керунары туоя, тускулуу олорлор. Колхоз председатель кириэр, оруулу Протопопов Федор Егорович ооннүүр, колхоз сын аңардаах түмүгүн, баар сицинини кэлэсир. Олжинийн колхоза ула-хамнаас кестер. Ыньяах сағаланар, дын сүргэгээ көтөүлүлбүт. Ооннүүр-көр мункутуур. Онтон арай. Диктор Левитан фашистской Германия бинги дойдубуттар түекиннүү саба түспүтүн түнүнч чиг, сен-куолана дуораныяар. Колхозтаахтар кэри-куру буола түнэллэр. Ити көстүү музыка докунооллаах. Барыт уларыйар. «Барыт фронт түнүнгар» буола түнэллэр. Хартына септүк уларыян ишэр. Колхоз от улэтийн кыяя-хото тутар, кыргызтар саянгын виғүрүк күйаска от мунивальлар... Онтон колхоз кынынтын улэти-хамнаа, сирилэнэр буюуннарга итии танас бэлэмз, ылыммыт бываанын ахара то-лорлоро кестер.

Онтон керсүүү. Саллааттар оруулларын Павел Нератов, Инно-кентий Герасимов ооннүүуллар. Хорсунук сирилэнэн, кыльынан

эргилэн кэлбитеттэр Шадрин И.С., Охлопков В.И., Попов И.И., Протопопов Е.Г. тустарынан кинилэр тереппүт оюлоро, билигин тус-бас бастын ыяллар — оскуола директора Шадрина М.И., учутал Нератова З.В., учутал Нератова Н.Н., баанынай ханаайтыба башылыга Протопопов Ф.Е. кэлэсэтилэр, кинилэр тустарыгар венок уурталатылар. Сериал хонкууттар геройдуу охтубут Шарапов С.Н. түнүнч учутал Егорова Людмила Васильевна ахтыногордо. Миз Тааска пионердар Наастаева Нургуйяана, Нератов Айтал веноктара уурдулар.

«Саллаат дооргуттан» ырыаны (Г. Кривошапкин тыла, В. Зырянов музыката) Шадрина Светлана Николаевна, «Землянка» хоноону Шадрина Анна Ивановна, В. Зырянов тылытар, музыкатьгар «Ахтылран» ырыя толоруулара урдуктук сыйаналанылар. Концеры Егорова Людмила Васильевна салайанын туттар. Сценарий Нератова Саргылана Егоровна, Колесова Екатерина Романовна сыйаланан суруйдулар.

Улуустааыр үерэх управление-тын жюрията оскуола концерни урдуктук сыйаналаат, коллектив бэйтийн группатыгар бастакы мистенийн ылан барыбытын чуртэ. Кыяйын 60 сыйлаах убулуйгүраллаах бу бертээхийн мероприятие тутыл ветераннара ынгырлыбыттар. Дэлэй астаах остволга ынчырьлалан, уруккуну ахтынан кэлэсэтийт. Быры да ыллаатыбыт, 83 саастаах тутыл ветерана Анна Васильевна Непомнящая таптыр ырыатын ессе да кэрэ күүстээх куоланын ыллаабыттын астына иштитиб.

Г.И. КРИВОШАПКИН

АЛГЫСПЫН АНЫЫБЫН

Быйыл aan дойдуну аймаабыт Ая дойду сириитигэр Улуу Кыайын булбута 60 сыйланан. Хатырыктааыр Ольхи Күннүйтгэрийн кебүлэзинийн (нач. Васильев В.Т.) Хатырыктааыр бутсует үлээниттэрэ, ишилийкээ олорор сирий, тыыл бээтэрэнэригэр, ыалларынан сизэлтэн, кырдаас, кыламмат донгно дын таңынаа ханаайтыбанийн улалзаргэ: оттук мас хайыгытыгар, муусылыштыгар ода. Улахан кемену онгонон эрэллэр. Ол курдук Хатырыктааыр 116 №-дээх баһарынай час үлээниттэрэ (нач. Дыяконов В.Н.) таатган киллээтгэбит 8 кууп маспыйтын хайыттан олбуорум ишнэгээр киллэрэн саһааннаан кэбистилэр.

Аны олор дыэм-утут боробуттара эргэргиттэрин, харчы мунь-унан боробут уонна шадалаах тэриллэрин атыланан уларыттарын буллаада дын сыйыттахна, эмис кинилэр бэйзэлэрин сизэлтэрийтэн харчы хомуунан боробут, хоруулчилары, бывыкыльчааталлары, эрэнигэлэри атыланан бээрэнэр уларыттардым.

Онтон 78 саастаах кырдаас киши баһарынныи уолаттарга, чуолаан баһылыгтара. Дыяконов В.Н., ис дуунабытган мунтура суюх маҳталбын тизэрдэйн. Кэндээс да бар дынгүтүгүр түтэ сааанан салайтаран кемелене, абырыы сыйдын. Улацитигэр сицинини, олоххуттар түмүн багран туралай, Айыныкынгыт аргыстана, Избийхискийт энгэрдээн сыйыгыннаар дын алгыс түлбүтүн этбийт.

Ю.Г. ТИТОВ, тыыл, ылз бээтэрээ, т/х чүчээх чүнжэта, Хатырык

КҮНДҮ СЭРИИ, ТЫЛ ВЕТЕРАННАРА!

Энгигин Улуу Кыайын 60 сыйлаах үбүүчийн энс и сүрэхпүттээн ишиитих-истинник эзэрдэлийт.

Бу цүрүүмээж күргүүчүүр сүнчестээх бэйбүт сүчүрүйэн, хоолдукстаа бэйбүт хонкүйн туралыг эзлээх дьюллоог олбуу үнансыбыксын ичин барва маҳталбытын таэрдэбүт.

Энгигээ дойдуга бариншилээж вайгүүти-санаафытын, кыайыны дыннаарыгытын, увараабат күрүүчүү санаафытын сыйаналыбыт уонна холобуроностобут.

Энгигээ баарыбыт чагын-чебийк доробууданы, тус бэйэвтигээр, дынээз кэрээнситигэр дьюл-соргууну.

Олоххутугар жэлдүү цүрүү-көтий эзэрдэстин, амарах санаа арсыстасын, ыра санаа кыттыстын.

Энгигээ сахалын айхал, ураанхайдын үрүү буолуухутун!

Нам улувүүн ыччата

КӨНГӨВ УУС

Кузьма Васильевич Колесов-Кенке аята Чалбах Башылай, баий хамна чыгыта, харса-ньюура суюх улдунит киши үнү. Баайдар толлор, харса суюх тыллаах хоодут кинилэрэ. Кэрэнэ Орнуун эмис олус үлээхит буяхтыр дъахтар эбүт.

Кенке политсынчайын кынын Саянны кэргэн ылан иккүүрттэй.

Кузьма Васильевич Колесов-Кенке аята Чалбах Башылай, баий хамна чыгыта, харса-ньюура суюх улдунит киши үнү. Баайдар толлор, харса суюх тыллаах хоодут кинилэрэ. Кэрэнэ Орнуун эмис олус үлээхит буахтыр дъахтар эбүт.

Кенке политсынчайын кынын Саянны кэргэн ылан иккүүрттэй.

Кенке политсынчайын кынын Саянны кэргэн ылан

